

O POVESTE DESPRE TURLE

Pierderi si alterari

Dintre bisericile traditionale, de influenta bizantina, din Tara Romaneasca, multe si-au pierdut turlele din pricina marilor cutremure din prima jumatate a secolului al XIX-lea (1802 si 1838). In urma acestor pierderi, precum si a altor degradari, au suferit reparatii, modificari, completari si, in multe cazuri, alterari ample de configuratie si expresie. Asemenea interventii din cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea au urmat o schema destul de tipica :

- Turlele pierdute daca au fost, cu turle improvizate, invelite in tinchea, pe structura din lemn. Grav este faptul ca in general calitatea lor arhitecturala este nula, daca nu negtiva (cu unele exceptii : bisericile Dintr-o Zi din Bucuresti, Frunzanești, Negoesti si altele).
- Ferestrele s-au marit, s-au pierdut ancadramentele, s-au modificat (mutilat) ordonanta si modenatura fatadelor. Imaginea rezultata a avut un caracter hibrid, alterarile fiind intr-o arhitectura modesta, vag clasica sau eclectica, cu caracter de subprodus mai curand decat provincial sau naiv.

Reamintesc ca vorbesc doar de o parte din cazuri. Altele, de exemplu realizările arhitectului Schlatter, dar nu numai, au calitati certe. Acestea sunt inafara discutiei pe care v-o propun aici.

Dilema restaurarii

Nu fac acum decat sa reamintesc pe scurt, cu referire la subiectul meu, cateva elemente de teoria restaurarii, in general cunoscute in mediul nostru profesional. Este greu de condamnat rezultatul unei interventii care are la randul ei o perspectiva istorica. Mai ales ca, de cele mai multe ori, intr-o interventie de restaurare profesionala, din secolul XX, alegerea trebuia sa fie clara : revenirea, in masura posibila, la imaginea initiala, insemna condamnarea definitiva a etapei din secolul al XIX-lea: prin opozitie, conservarea imaginii recente insemna pierderea pe timp nedefinit a imaginii si expresiei majore, de origine.

Restauratorii au ales de multe ori prima optiune (de regula, in urma unor analize si discutii atente, concretizate de regula in Comisia Monumentelor. Horia Theodoru (biserica Curtea Veche si altele), Stefan Bals (biserica Cretulescu si multe altele) sunt exemple majore pentru o serie de alte lucrari, in general cunoscute.

Pe de alta parte, se poate considera ca imaginea generala a arhitecturii religioase a secolului al XIX-lea din Tara Romaneasca nu sufera in urma acestor interventii pierderi grave. Orice am crede despre valoarea acestei categorii de arhitectura, ea este destul de amplu reprezentata prin biserici din acesta epoca, destul de numeroase si in general mai caracteristice, mai "izbutite" decat cele traditionale, modificate asa cum am aratat

Exemple din lucrarile noastre

Proiectele si lucrarile de restaurare pentru bisericile manastirii Plataresti - Ilfov, schitului Berislavesti - Valcea, satului Vernesti - Buzau, manastirii Plaviceni - Teleorman, aflate acum in diverse faze de studiu si realizare, reprezinta cazuri

dintre cele despre care am vorbit. Dateaza din secolele al XVII-lea si al XVIII-lea; au suferit pierderi si alterari de tipul schitat mai sus. Interventiile de restaurare au fost initiate din motive majore de conservare : starea lor fizica era critica, atat din punct de vedere structural cat si ca protectie climatica. Pierderea integritatii bisericilor inseamna si pericolul pierderii picturii, foarte valoroase in aceste cazuri.

Motivul unei interventii de restaurare nu trebuie sa fie corectarea imaginii, infrumusetarea sau altele asemenea, ci necesitatea conservarii fizice a obiectului de arhitectura istorica.

Atunci cand interventia este necesara, este evident ca odata cu solutiile de salvare, conservare si redarea integritatii, se pune de multe ori problema partiului de restaurare, de alegere a componentelor si caracteristicilor care se conserva, a celor care se reintegreaza si a celor care in mod concret nu se pot pastra dintr-un motiv sau altul, si care urmeaza a fi inlaturate.

In cele patru cazuri amintite am propus reconstituirea turelor pierdute, pe baza unor date certe : bazele turelor pastrate, resturi ale turelor, imagini din tablourile votive.

Elemente ce nu au putut fi reconstituite in intregime pe baza datelor certe, au fost stabilite in urma unor studii, ce au pornit de la analize de analogie cu elemente comparabile, pastrate in cazurile altor biserici din familii de varsta si tipologie apropiate. Configuratia pe verticala a turelor, de la gabaritul de ansamblu si proportii pana la detalii, mai ales la partea superioara, reprezinta de regula asemenea elemente.

Imaginea din tabloul votiv al bisericii nu este o reprezentare fidela; in orice caz nu este o proiectie ortogonala. Pictorul nu a urmarit sa transmita un document, ci o stare, o expresie; el nu avea de altfel cunostinte sistematice de reprezentare geometrica.

Numai unul dintre mijloacele pe care le-am utilizat pentru a putea intelege si judeca mai complet si mai precis imaginea reala in spatiu, inainte ca ea sa existe, a fost modelarea virtuala, realizata cu ajutorul computerului.

Povestea despre modelare virtuala

Am inceput in primii ani '90), cu dotarea minima de atunci. Radu Pana, fiind inca student a construit (in mod eroic) primele modele, dintre care Berislavesti, despre care vom vorbi acum in mod special.

Biserica schitului Berislavesti, judetul Valcea

In anii din urma, din ce in ce mai multi studenti au realizat descrieri virtuale ale unor constructii si ansambluri de arhitectura istorica, in cadrul unor exercitii didactice propuse de Catedra de Stiinte Tehnice din UAUIM (cursul optional de Tehnologia restaurarii, anul 5 semestrul 2, proiectul optional de Tehnologie arhitecturala, anul 5 semestrul 2, ciclul de studii avansate de Reabilitarea cladirilor, si altele). Aceste documente grafice virtuale nu sunt pentru studenti doar scopuri in sine, ci reprezinta suport pentru studii si proiecte de scoala sau

care devin realitate profesionala, in care studentii devin coautori. Mai reprezinta si un material util de studiu pentru seriile urmatoare de studenti.

Ar mai fi mult de facut pana la realizarea unui muzeu virtual coerent de arhitectura istorica din Romania; exista insa din ce in ce mai multe elemente, si desigur ca nu numai la noi. Unele din materialele acestea vor putea face subiectul unei prezentari viitoare.

Povestea despre turla bisericii din Plataresti : cum a ajuns realitate

Biserica Sf. Mercurie a manastirii Plataresti –Ilfov (acum in jud. Calarasi),

LEGENDA PENTRU IMAGINI (continute in fisierul "SELECTIE IN ORDINE)

UNU : VIRTUALE

Biserica din Berislavesti – Valcea, sec. 18, model virtual in 3D

PV1-volumul spatiului interior, fara constructie

PV2, 3, 4 - volumul spatiului interior, cu elemente pariale de constructie (descompunere pentru studiu)

PV5, 6, 7 – vederi din naos si turla naosului

PV8 – vedere a volumului interior in transparenta, de la intrare spre altar

PV9 – vedere a volumului interior in transparenta, privind in sus din pronaos

DOI : POVESTEA TURLEI PLATARESTI

P1-fatda de vest inainte de restaurare

P2-dupa restaurare

P3- relevu, fatade sud si vest

P4-proiect, fatade sud si vest

P5-turla, proiect

P6- turla realizata

P7,8,9,10, macheta unei arcade a turlei, la scara 1/1, in curs de realizare

P11, 12, macheta asezata in situ, ca model

P 14, 15, 16, 17, executia arcadelor turlei

P18, biserica restaurata, vedere dinspre est

NOTA : fisierul "poze scanate" contine imaginile (grafice, foto, virtuale etc. - NEORDONATE) din care am facut selectia. ESTE O REZERVA – DACA VOR FI NECESARE MAI MULTE IMAGINI DECAT CELE SELECTATE

Echipa de proiectare: arhitectii Mihai OPREANU, Liviu GLIGOR, Radu PANA, Silviu GOGULESCU;

Colaboratori : arhitectii Oana MACIUCA, Aurora TARSOAGA, Antonia CARCIUMARESCU, Dan D. IONESCU,

Modelare virtuala : arh. Radu PANA, Oana MACIUCA

Macheta arcadei la scara 1/1 : studentii (pe atunci –1995) : Magda RUSEN, Anca DRAGOMIR, Iulia MANTALUTA si altii

Biserica din Vernesti, judetul Buzau

Biserca